

**Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp,
Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolan
årskurs 4–6
HT 2017**

Synen på dyslexi i specialpedagogutbildningen

En innehållsanalys om hur definitionen av
dyslexi lyfts i specialpedagogers
kurslitteratur vid fyra lärosäten

Olivia Bruneby & Sarah Magnusson

Sektionen för lärande och miljö

Författare

Olivia Bruneby & Sarah Magnusson

Titel

Synen på dyslexi i specialpedagogutbildningen – En innehållsanalys om hur definitionen av dyslexi lyfts i specialpedagogers kurslitteratur vid fyra lärosäten

Handledare

Christoffer Dahl

Examinator

David Petersson

Sammanfattning/abstrakt

Denna kandidatuppsats är en kvalitativ undersökning inom det specialpedagogiska området av hur dyslexi lyfts fram i specialpedagogutbildningars kurslitteratur. I vår uppsats har vi undersökt kurser och kurslitteratur vid fyra högskolor och universitet. Vi har gjort en innehållsanalys av kurslitteraturen för att synliggöra hur dyslexi definieras i de undersökta specialpedagogiska programmen. Vår frågeställning lyder: Hur definieras dyslexi i de specialpedagogiska utbildningarna? Vilka likheter och skillnader finns i framställningen av dyslexi i fyra specialpedagogiska utbildningars kurslitteratur? I den empiriska delen redogör vi för de fyra utvalda högskolorna/universitetens kurslitteratur som vi funnit relevant utifrån sökord vi använt.

Resultatet av vår undersökning visar att dyslexi som ett renodlat fonologiskt problem är det mest dominerande vid två undersökta lärosäten. Detta enligt den kurslitteratur som matchat våra sökord. Vid två lärosäten kunde vi inte finna någon definition eller förklaring till dyslexi eftersom ingen kurslitteratur matchade våra sökord.

Ämnesord

Dyslexi, specialpedagog, kurslitteratur, definition, förklaring, specialpedagogutbildning, innehållsanalys.

Förord

I denna kandidatuppsats har vi skrivit samtliga delar tillsammans. Därför står vi tillsammans ansvariga för allt som skrivits. Vi vill tacka vår handledare Christoffer Dahl för inspiration, vägledning och en hjälpande hand i skrivprocessen. Vi vill också tacka för de inspirerande diskussioner som hjälpt oss i vårt skrivande.

Därefter vill vi tacka våra familjer som uppmuntrat och stöttat oss under arbetets gång. Ett extra tack till lille Elis som spridit glädje under de många timmarna av skrivande.

Innehåll

1 Inledning.....	5
2 Forskningsbakgrund.....	9
2.1 Fonologisk medvetenhet.....	9
2.2 Visuell uppmärksamhet.....	11
2.3 Specialpedagogik.....	11
3 Metod.....	13
3.1 Urval/avgränsningar.....	14
3.2 Validitet/reliabilitet.....	16
4 Empirisk del.....	18
4.1 Umeå universitet.....	19
4.2 Stockholms universitet.....	22
4.3 Högskolan Kristianstad.....	27
4.4 Göteborg universitet.....	29
5 Diskussion.....	32
5.1 Metoddiskussion.....	38
6 Fortsatt forskning.....	40
Källförteckning.....	41
Elektroniska källor.....	41
Litterära källor.....	43

1 Inledning

I vår tidigare kunskapsöversikt gjord våren 2017 undersöktes olika definitioner av dyslexi. Våra frågeställningar löd: *Vad är dyslexi? Bör man betrakta dyslexi som ett renodlat fonologiskt problem?* Resultatet visade att forskning om dyslexi som en brist i den fonologiska medvetenheten var dominerande. Därtill fann vi även forskare som hävdar att dyslexi beror på en brist i den visuella (magnocellulära) och auditiva medvetenheten. En nedsättning i den fonologiska medvetenheten innebär bland annat svårigheter med att avkoda, hantera och uppfatta ordens olika beståndsdelar så som morfem, fonem och stavelser (Fouganthine, 2012). En nedsättning i de visuella, magnocellulära nervcellerna, innebär svårigheter med att identifiera bokstäver och dess ordning (Stein, 2014).

Det vi ifrågasätter i vår kunskapsöversikt är att vi som blivande grundskolelärare endast fått kunskaper om dyslexi med förklaringen att det beror på en brist i den fonologiska medvetenheten. Detta kan ses som problematiskt eftersom enbart en förklaring till dyslexi har behandlats när det finns flera. Som vi nämnt tidigare visar forskare bevisat att dyslexi kan bero på flera olika nedsättningar. Detta innebär att det inte finns ett givet sätt att hjälpa alla elever (Stein, 2014). Undervisningsmetoder som tränar den fonologiska medvetenheten hos elever är exempelvis att klappa händerna till stavelser (Høien & Lundberg, 2013). Om en elev däremot inte har en brist i den fonologiska medvetenheten utan istället i den visuella uppmärksamheten, kommer en sådan undervisningsmetod kanske inte ge eleven rätt stöd. Om så är fallet behövs alternativa metoder för att utveckla elevers läs- och skrivutveckling. I avsnitt 2.2 redogör vi för en alternativ metod för elever med dyslexi. Lärare strävar efter att alla elever ska få samma möjligheter att utvecklas. I läroplanen står det bland annat att undervisning ska anpassas efter varje elevs behov och förutsättningar. Den ska därutöver främja elevernas kunskapsutveckling (Skolverket, 2011). Om lärarstudenter är ovetande om att det finns flera förklaringsmodeller av dyslexi medför det att de enbart kan stödja elever med läs- och skrivsvårigheter på ett sätt. Eftersom de olika förklaringsmodellerna förespråkar olika metoder att använda i undervisningen är det av stor vikt att specialpedagoger får ta del av dessa.

Lärare samarbetar med bland annat specialpedagoger för att stötta elever med olika läs- och skrivsvårigheter. Därför undrar vi om specialpedagogernas utbildning behandlar olika förklaringar till dyslexi. Morgan (2016) framhåller fördelarna med att specialpedagoger och klasslärare samarbetar för inkludering. Han menar att detta är nödvändigt i en inkluderande lärmiljö där varje elevs utveckling är det mest betydelsefulla (Morgan, 2016). Enligt resultatet Van Garderens (2012) fått i sin undersökning¹ kan lärare och specialpedagogers samarbete förbättra elevers studieresultat (Van Garderen, 2012).

Mot den bakgrunden är det angeläget att undersöka hur dyslexi definieras i kurslitteraturen som används vid specialpedagogiska utbildningar i Sverige. Genom att studera blivande specialpedagogers kurslitteratur vid olika högskolor/universitet kan likheter och skillnader vid definitioner av dyslexi synliggöras. Avslutningsvis är det väsentligt att granska de kurser som är relevanta för undersökningen, eftersom kurserna genom sina mål synliggör vilka områden som diskuteras. Granskandet av kurser kan belysa relevant litteratur för vår undersökning.

Syftet med denna kandidatuppsats är att synliggöra i vilken utsträckning kurslitteraturen i ett urval av specialpedagogiska utbildningar i Sverige behandlar olika definitioner av dyslexi. Det är angeläget att specialpedagogers kurslitteratur presenterar fler definitioner av dyslexi än vad vår grundlärarutbildning gjort. Detta eftersom de olika teoriernas didaktiska metoder skiljer sig åt av det skäl att de definierar dyslexi olika. Alltså förespråkar teorierna olika sätt att undervisa elever med dyslexi. Det undervisningssätt som behandlas i specialpedagogers kurslitteratur beror alltså på vilken teori av dyslexi som presenteras. De olika förklaringsmodellerna som presenteras i denna uppsats har erkänts som sanna och därför är det intressant att synliggöra huruvida dessa teorier behandlas i specialpedagogers utbildningar. Vår lärarutbildning har inte fördjupat sig i funktionsvariationer och eftersom lärare och specialpedagoger samarbetar i sitt yrkesutövande är det viktigt att specialpedagogers utbildning gör det. Vi har inte funnit några studier eller undersökningar

¹ Hur undersökningen gått till går inte att utläsa.

som gjorts på specialpedagogutbildningars kurslitteratur angående definitioner av dyslexi. Forskningsområdet som berörs verkar vara relativt orört.

Vår forskningsöversikt redovisade för forskare som redogjorde för alternativa teorier än dyslexi som en brist i den fonologiska medvetenheten. Däremot hade dessa teorier inte etablerat sig i Sverige. Därför är det av stor vikt att belysa vilken/ vilka teorier som presenteras i specialpedagogprogrammets kurslitteratur. Slutligen är det även intressant att jämföra kurslitteraturen vid högskolor och universitet i Sverige eftersom vi vill åskådliggöra om deras val av kurslitteratur skiljer sig åt gällande dyslexi. Detta mynnar ut i följande frågeställning:

- Hur definieras dyslexi i specialpedagogers utbildning?
- Vilka likheter och skillnader finns i framställningen av dyslexi i fyra specialpedagogiska utbildningars kurslitteratur?

Dessa frågor kommer att besvaras med hjälp av en textanalys med inriktning på innehåll, det vill säga en innehållsanalys. Vi har valt att undersöka kursplaner och kurslitteratur i specialpedagogiska utbildningar vid fyra högskolor/universitet.

I avsnitt 2 presenteras en forskningsbakgrund där olika aspekter av dyslexi lyfts fram. Därtill diskuteras även specialpedagogik. Därefter, i avsnitt 3, presenteras vår metod och valet av denna samt för- och nackdelar med metoden. Slutligen beskrivs urval och avgränsningar som gjorts i undersökningen och undersökningens validitet och reliabilitet.

I avsnitt 4 introduceras de nationella examensmålen i de specialpedagogiska programmen. Vidare redogör vi för avsnitt 4.1 där två kurser i det specialpedagogiska programmet vid Umeå universitet beskrivs. I avsnitt 4.2 beskrivs två relevanta kurser på det specialpedagogiska programmet vid Stockholms universitet. Därefter, i avsnitt 4.3, kommer två kurser på det specialpedagogiska programmet vid Högskolan Kristianstad att

redogöras för. Avslutningsvis, i avsnitt 4.4, beskrivs två kurser i det specialpedagogiska programmet vid Göteborgs universitet.

Avsnitt 5 är en kritisk diskussion om litteraturen och dess innehåll som vi analyserat vid de olika högskolorna/universiteten. Därefter i avsnitt 5.1 diskuterar vi hur vår metod påverkat resultatet. Avslutningsvis, i avsnitt 6, presenteras möjlig fortsatt forskning.

2 Forskningsbakgrund

I denna uppsats är begreppet dyslexi centralt. Det finns flera definitioner av dyslexi och forskare är inte eniga om vilken som är den ”sanna”. I vår tidigare undersökning betonades vikten av att alla erkända förklaringar av dyslexi ska lyftas fram. Följande definition lyfter fram dyslexi som både en fonologisk nedsättning och en auditiv/visuell nedsättning. Definitionen håller sig inte till att enbart definiera dyslexi eftersom den också förklarar hur dyslexi kan te sig. Trots detta har vi valt att utgå från den i undersökningen då vi anser att den tar upp väsentliga aspekter om dyslexi. European dyslexia association menar att definitionen av dyslexi är följande:

A lack of phonological awareness and a difficulty with phonological processing are seen by many in this field as being the primary causal factor of dyslexia. This is often referred to as a single core deficit. However, others have spoken of other possible deficits such as naming speed problems or a deficit in the ability to process visual information, ie. orthographic factors. These deficits might exist singly as proposed in a single deficit hypothesis or together as in multiple deficit hypotheses.
European dyslexia association, 2014.

I följande avsnitt kommer två förklaringsmodeller för dyslexi att presenteras samt didaktiska aspekter i arbetet med dessa teorier. Vidare presenteras också specialpedagogernas uppgift i sitt yrke.

2.1 Fonologisk medvetenhet

Ett begrepp som ofta förekommer i samband med dyslexi och frågan om vad dyslexi beror på är fonologisk medvetenhet. Fonologisk medvetenhet är förmågan att kunna uppfatta, tolka och omvandla fonem. När en elev har brister i den fonologiska medvetenheten kan det vara ett tecken på att eleven i fråga har dyslexi. Detta betyder att uppfatta, tolka och omvandla fonem blir problematiskt vilket leder till en långsam läsning, som i sin tur kräver

mycket energi av läsaren och gör det svårt att ta sig igenom skrivna texter (Fouganthine, 2012). Teorin om att dyslexi enbart är en fonologisk nedsättning är den mest dominerande teorin i lärarutbildningen och forskning inom dyslexi (Myrberg, 2007).

Høien och Lundberg (2013) redogör för framgångsrika metoder att använda i arbetet med dyslektiska elever i skolundervisningen. Dessa metoder grundar sig på att dyslexi beror på en brist i den fonologiska nedsättningen. En av dessa metoder skapades av Elkonin år 1973 och har utvärderats av ett flertal forskare. Denna metod innebär att eleverna övar fonemsegmentering². Det sker genom att eleven tilldelas ord som ska segmenteras i rutor undertill. Eleven börjar med att artikulera ordet långsamt och fyller sedan i den ruta som motsvarar det ljudet som eleven uttalar (Høien & Lundberg, 2013).

Høien och Lundberg (2013) presenterar ytterligare en metod (skapad 1988 av Ingvar Lundberg) att arbeta med i det fonologiska grundarbetet. Metoden innebär att elever får öva på rim och ramsor. Dessa är gjorda för att rim och ramsor ska göra eleverna uppmärksamma på formsidan av språket. Eleverna analyserar meningar genom att klappa händerna till varje stavelse (Høien & Lundberg, 2013).

Høien och Lundberg (2013) skriver att elever med dyslexi har stor glädje av att använda de två ovanstående metoderna, eftersom de övar elevernas fonologiska grundarbete. Høien och Lundberg (2013) poängterar vidare vikten av att läraren inte enbart ska underlätta läsningen utan också skapa meningsfulla läs- och skrivsituationer. Detta görs genom ovanstående metoder (Høien & Lundberg, 2013).

² Fonemsegmentering är när man delar upp ord i segment.

2.2 Visuell uppmärksamhet

Stein (2014) menar att dyslexi inte enbart beror på en brist i den fonologiska medvetenheten utan också kan bero på andra faktorer. En faktor kan vara att dyslexi orsakas av en onormal utveckling i de visuella, magnocellulära nervcellerna. De magnocellulära nervcellerna gör bland annat att vi snabbt identifiera bokstäver och deras ordning. När dessa nervceller inte utvecklats som de ska får dessa personer svårt att se bokstävernas ordning vid läsning (Stein, 2014).

Stein (2014) hävdar att dyslexi även kan bero på svårigheter med att flytta uppmärksamhet mellan olika sensoriska modaliteter, exempelvis mellan syn och hörsel. Han menar också att det är svårare för personer med dyslexi att göra förflyttningen från den visuella modaliteten till den auditiva modaliteten. Det beror på det magnocellulära nervsystemet (Stein, 2014).

Stein (2014) presenterar en metod som han menar förbättrar den magnocellulära funktionen. I metoden används blå eller gula filter. Att använda blå filter underlättar den visuella vägen och hjälper eleverna att fokusera sin uppmärksamhet och ögonrörelser på ett mer tillförlitligt sätt. Det gula filtret minskar det ljus som kommer in i ögat. Detta aktiverar de magnocellulära nervcellerna, vilket gör läsningen mer effektiv. Däremot har det blå filtret visat sig öka läsnoggrannheten mer än det gula filtret. Beroende på elevens behov väljs ett filter som passar eleven, därför kan det vara bra att testa både gula och blå filter för att testa vilken färg som passar eleven (Stein, 2014).

2.3 Specialpedagogik

Denna studie fokuserar på specialpedagogers utbildning. I Sverige finns 10 högskolor och universitet som erbjuder ett specialpedagogiskt program. Samtliga program är på 90 högskolepoäng. För att kunna ansöka till en specialpedagogisk utbildning krävs en lärarutbildning samt tre års erfarenhet som verksam lärare. I specialpedagogutbildningen får studenterna bland annat en fördjupad kompetens i att kritiskt och självständigt kunna genomföra pedagogiska utredningar och att utforma och utvärdera åtgärdsprogram. De får

även utveckla sin kompetens i att hålla professionella samtal vilket är ett av deras viktigaste arbetsverktyg (Nilsson, 2017).

En av specialpedagogernas främsta arbetsuppgifter är att underlätta för alla elever att uppnå sina mål. De ska också se till att varje enskild elev med svårigheter får rätt stöd. Samtidigt ska specialpedagogerna arbeta för att utveckla pedagogiken på skolorna. Detta arbete innebär att specialpedagoger håller sig uppdaterade med ny forskning som de förmedlar till lärare och annan personal på skolan för att förbättra elevernas utbildning. Som nämndes ovan är det specialpedagogens uppgift att utföra utredningar av elever med olika svårigheter. Under en utredning får eleven genomgå olika tester och samtal. Därtill intervjuas lärare, fritidspersonal och familjemedlemmar eftersom dessa har erfarenhet av vilka hjälpmedel och metoder som fungerar för eleven. Utredningen kan leda fram till ett åtgärdsprogram som dokumenteras och följs upp av specialpedagog och lärare (Olimark, 2014).

Vi har undersökt huruvida det finns någon undersökning eller studie angående dyslexi i specialpedagogutbildningars kurslitteratur, men vi kunde inte hitta någon sådan studie. Således innebär detta att vi inte kan underbygga våra argument med forskningsresultat från tidigare undersökningar. Emellertid är det intressant att vår undersökning är inne på nya forskningsbanor, vilket kan leda till att vi kan få syn på något som tidigare inte undersökts.

3 Metod

Till denna undersökning valdes en kvalitativ innehållsanalys som metod för forskningsområdet. Det innebär att vi går igenom innehållet i olika texter med sikte på att finna definitioner av dyslexi i specialpedagogers kurslitteratur. Därefter bearbetas och diskuteras relevanta delarna av innehållet. En kvalitativ innehållsanalys innebär enligt Grønmo (2004) att man undersöker dokument med sikte på kategorisering av innehållet som är relevant för problemställningen i den aktuella undersökningen. Parallellt med insamlingen av data sker också dataanalysen. Urval av data sker också delvis under datainsamlingen. När fler och fler texter studeras och tolkas blir problemställningen allt bättre belyst. Samtidigt får forskaren en ökad förståelse av vilka andra texter som kan vara relevanta för analysen. Detta innebär att datainsamlingen inte är förutsägbar. Den kan inte bygga på en detaljerad planering eftersom de planer man gör upp i förväg kan bli ändrade under datainsamlingens gång (Grønmo, 2004). I vår undersökning har vi valt sökord för att möjliggöra en kategorisering av relevant innehåll. Till en början var våra sökord få i antalet men dessa ökade sedan under undersökningens gång, eftersom vi ansåg att problemställningen blev bättre belyst av fler sökord.

Grønmo (2004) betonar vikten av att vara väl förberedd inför datainsamlingen. Han menar att det viktigaste är att bestämma sig för fokus för datainsamlingen, eftersom datainsamlingen ska ge svar till studiens problemställning. Grønmo (2004) presenterar två olika ställningstaganden som är viktiga i en innehållsanalys, nämligen ”vilka teman som ska presenteras” och ”vilka typer av texter som ska väljas” (Grønmo, 2004). Ämnet vi valt till vår studie är dyslexi i specialpedagogik. Därför letar vi också enbart efter böcker som vi tror diskuterar dyslexi. Esaiasson et al. (2017) understryker vikten av att läsa texterna flera gånger för att nå djupare förståelse. Han påpekar också att det är viktigt att ställa frågor till texten under läsningen för att skapa förståelse av innehållet (Esaiasson et al. 2017).

I vår innehållsanalys har vi valt att fokusera på området dyslexi och hur det presenteras samt definieras i specialpedagogprogrammets kurslitteratur. För att få svar på frågeställningarna i undersökningen granskas specialpedagogutbildningars kursplaner och kurslitteratur. Detta har vi gjort genom att välja kurser utifrån de nationella examensmålen

vi nämner i avsnitt 4. Vidare granskar vi kurslitteraturen i kurserna och valde ut relevant litteratur utifrån sökorden vi nämner i avsnitt 3.1. Kurslitteraturen som matchade sökorden såg vi sedan till att få tag på för att möjliggöra läsning av dessa. Vid läsning av böckerna utgick vi ifrån våra frågeställningar. De böcker som diskuterar dyslexi ingående får därför en större redogörelse än de böcker som visade sig inte behandla dyslexi.

Kritik som kan ges mot innehållsanalyser är att forskarens perspektiv kan påverka urvalet av texterna och att texter som är relevanta för problemställningen kan utelämnas (Grønmo, 2004). I vår undersökning har sökord använts för att avgränsa kurslitteraturen från samtliga lärosäten.

Ytterligare kritik som riktats mot innehållsanalyser är att forskarens källkritiska förståelse är begränsad och att tolkningen av texter kan påverkas av det (Grønmo, 2004). Denna undersökningen utgår ifrån specialpedagogers kursplaner och kurslitteratur. Eftersom det är kurslitteratur som granskas i vår undersökning förutsätter vi att den redan är pålitlig och granskad. Av intresse i undersökningen är vilken vinkling litteraturen har. Det vill säga att vi är intresserade av vilka definitioner av dyslexi som lyfts fram. Därför anser vi att denna kritik inte är relevant för vår undersökning.

3.1 Urval/avgränsningar

Urvalet av texter har gjorts med utgångspunkt i problemställningen. Urvalskriterierna kan dock omprövas och revideras eller nyanseras under undersökningens gång (Grønmo, 2004). Till en början hade vi enbart de två sökorden *dyslexi* och *dyslexia* men dessa gav få utslag och därför valdes fler sökord ut som vi ansåg passa för vår studie. Därtill ville vi till en början undersöka specialpedagogprogrammet vid Mälardalens högskola men eftersom det inte gick att få tag på deras kursplaner ersatte vi den med Göteborgs universitet.

Urvalskriterierna som vi utgått från i valet av kurslitteratur är sökorden: *Dyslexi*, *dyslexia*, *läs- och skrivsvårigheter*, *svårigheter* och *difficulties*. Dessa sökord har valts av det skälet

att de tros kunna leda oss till den litteratur som vi kan använda för att besvara vår frågeställning. Sökorden *dyslexi* och *dyslexia* anser vi vara givna sökord för denna undersökning. *Läs- och skrivsvårigheter* valdes eftersom dyslexi är en läs- och skrivnedsättning. *Svårigheter* och *difficulties* valdes eftersom vi trodde att titlar i likhet med ”*Svårigheter med läsning*” möjligen skulle finnas. Dyslexi är en svårighet för elever och därför såg vi detta som givna sökord. När vi granskade listorna av kurslitteratur valde vi den kurslitteratur där titel och undertitel matchade våra sökord. Vi har alltså utgått från kurslitteraturens titlar som matchat våra sökord. Det är möjligt att sökorden kan tas upp i övrig kurslitteratur trots att titeln saknar dessa. Valet att avgränsa oss utifrån kurslitteraturens titlar gjordes eftersom det inte fanns möjlighet eller tid att läsa igenom alla programmens kurslitteratur. Alltså har vi använt oss av bekvämlighetsprincipen. Möjligheten att få tag i de undersökta lärosätens kurslitteratur försvårade också möjligheten att studera innehållsförteckningar och baksidestexter.

3.1.1 Högskolor/universitet

Det finns tio högskolor och universitet i Sverige som erbjuder en specialpedagogisk utbildning. Följande högskolor och universitet valdes till en början för denna undersökning. Högskolan Kristianstad och Mälardalens högskola i Västerås. Dessvärre fanns inte det specialpedagogiska programmet vid Mälardalens högskola tillgängligt. Därför valdes Göteborgs universitet istället. Därtill valdes Stockholms universitet och Umeå universitet. Urvalet gjordes utifrån den geografiska principen för att granska högskolor och universitet från hela Sverige. Genom den geografiska principen synliggörs det i vilken utsträckning ny forskning får utrymme vid lärosätena. Vidare är det intressant att undersöka om valet av kurslitteratur skiljer sig beroende på var i Sverige högskolorna/universiteten ligger.

Ytterligare en avgränsning som vi behövt tillämpa är mängden kurser att studera. Kurserna som valts har vi ansett vara relevanta i förhållande till vår frågeställning. Samtliga kurser i specialpedagogutbildningarna vid högskolorna/universiteten har granskats och därefter har vi valt de kurser där lärandemålen anses vara relevanta för vår undersökning. De mål som inte beskriver forsknings- och utvecklingsarbete, kunskap och förebyggande arbete med

elevs läs- och skrivsvårigheter, finner vi inte vara relevanta i förhållande till vår frågeställning. De kurser som förfallit relevanta har sedan undersökts närmare.

3.2 Validitet/reliabilitet

För att undersökningen ska vara av hög validitet ska sökmetoderna vara anpassade för syftet. De svar som samlas in måste svara på det som undersökningen avser att säga något om. Utöver det ska datainsamling och bearbetning utföras korrekt. Dessutom är det viktigt att undersökningen är genomskinlig. Det innebär att det ska vara lätt att se hur varje delmoment i undersökningen gått till, vilka överväganden som gjorts och varför, samt vilka utgångspunkter man haft (Grønmo, 2004). En hög validitet kan till exempel uppnås genom att man har tillräckligt många indikatorer för att täcka in en fråga och att man tittar på litteratur som svarar på frågeställningen (Svenning, 2003).

Reliabilitet innebär att samma eller liknande resultat ska kunna uppnås vid liknande undersökningar även om de utförs av en annan forskare. En god reliabilitet innebär att data i undersökningen är framtagen på ett tillförlitligt sätt. Det ska alltså inte finnas några oklarheter eller störande fel. Mätningen av reliabiliteten skiljer sig beroende på om undersökningen är kvalitativ eller kvantitativ (Grønmo, 2004).

I denna undersökning har en kvalitativ metod använts och därför beskriver vi enbart hur reliabilitet mäts i en kvalitativ metod. Reliabilitet i en kvalitativ metod innebär att forskaren är tydlig med hur undersökningen genomförts. Det kan exempelvis vara att man redogör för hur insamling och bearbetning av data har gått till på ett pålitligt och begripligt sätt (Grønmo, 2004).

Syftet med vår kvalitativa undersökning är att synliggöra hur dyslexi behandlas i specialpedagogers kurslitteratur. Genom att studera specialpedagogprogrammets kurslitteratur kan vi besvara vår frågeställning. Sökorden hjälper oss att identifiera väsentlig litteratur i listorna med kurslitteratur. Däremot kan sökorden också hindra oss

från att upptäcka väsentlig litteratur eftersom en titel inte kan beskriva allt som behandlas i boken. Titlar är kortfattade och beskriver i bästa fall det som huvudsakligen tas upp i boken. De delar som inte tar mycket plats lyfts inte fram i titeln. Detta gör att vi kan missa litteratur som behandlar dyslexi. Emellertid måste en avgränsning göras på grund av tidsaspekten. Vi anser att undersökningen är av hög validitet eftersom urvalet utgår ifrån vår problemställning. Därtill är metoden för hur undersökningen genomförts och vilka överväganden som gjorts tydligt beskriven. Insamling och bearbetning av data anses ha skett på ett pålitligt sätt. En annan forskare hade möjligtvis kunnat få ett annat resultat om de exempelvis använt fler sökord eller har möjlighet att läsa igenom all kurslitteratur. Dessutom ändras kursplaner näst intill årligen vilket innebär att resultaten kan variera beroende på när i tiden undersökningen görs.

4 Empirisk del

Samtliga specialpedagogiska utbildningar som valts är på 90 högskolepoäng och är påbyggnadsutbildningar på avancerad nivå. De avslutande 30 högskolepoängen innefattar ett examensarbete. Utbildningen är vanligtvis på halvfart vilket utgör tre år (Högskolan Kristianstad, a). Samtliga program utgår från samma nationella examensmål. Dessa mål består av kunskap och förståelse, färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt. De examensmål som vi funnit relevanta för undersökningen har granskats närmare. De mål som inte lyfter forsknings- och utvecklingsarbete, kunskap och förebyggande arbete med elevers läs- och skrivsvårigheter, anses inte vara relevanta i förhållande till vår frågeställning. De punkter som vi valt att utgå från är följande:

- Studenten ska visa fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik.
- Studenten ska visa förmåga att kritiskt och självständigt identifiera, analysera och medverka i förebyggande arbete och i arbetet med att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer
- Studenten ska visa förmåga att kritiskt och självständigt genomföra pedagogiska utredningar och analysera svårigheter på organisations-, grupp- och individnivå (Högskolan Kristianstad, a).

Genom att undersöka dessa punkter hoppas vi att uppsatsens frågeställning ska vara möjlig att besvara. Detta eftersom att samtliga lärosäten utgår ifrån dessa examensmål. Därför är det av intresse att synliggöra hur de lärosäten vi undersöker tolkar dessa vilket vi kan se genom att undersöka kurser och kurslitteratur. Det som kan synliggöras när vi studerar kurser och kurslitteratur är om lärosätena tolkat examensmålen likadant eller om de skiljer sig åt. Hur examensmålen tolkas syns i lärosätenas kurser och i valet av kurslitteratur. Om de lärosäten vi undersöker skiljer sig åt gällande detta kan man ifrågasätta om specialpedagogerna ges samma förutsättningar i sin utbildning.

4.1 Umeå universitet

I det specialpedagogiska programmet vid Umeås universitet har vi funnit två kurser som behandlar de tre nationella examensmål som valts. Dessa heter: *Specialpedagogiska fältet (15hp)* och *Specialpedagogiska kunskapsområdet (7,5hp)*. Kursen på 15 högskolepoäng är en övergripande kurs som introducerar och problematiserar det specialpedagogiska fältet. Den inriktar sig mot pedagogisk verksamhet och forskning och ger de blivande specialpedagogerna kunskap om hur pedagogiska verksamheter styrs och organiseras på individ-, grupp-, organisation- och samhällsnivå. Funktionsnedsättningar och specialpedagogik är framträdande genom hela kursen. Stödstrukturer för elever med funktionsnedsättningar behandlas i kursen för arbetet mot en skola för alla. Det specialpedagogiska programmet vid Umeås universitet strävar efter att lyfta fram forskningsfält ur både ett nationellt och ett internationellt perspektiv (Umeå universitet, a).

I kursen på 7,5 högskolepoäng ska studenternas kunskapskompetens om elevers behov av särskilt stöd fördjupas. De ska även utveckla erfarenhet om hur miljöerna för detta stöd ska utformas. De ska fördjupa sina kunskaper i bland annat neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. I kursen problematiseras åtgärder och konsekvenser i den specialpedagogiska praktiken (Umeå universitet, b).

4.1.1 Kurslitteratur

I kurslitteraturen vid Umeå universitet fann vi, utifrån våra sökord, enbart en relevant bok att studera.

Dyslexi och andra svårigheter med skriftspråket (Samuelsson et al. 2009) är skriven av ett flertal lärare och forskare i Sverige som intresserat sig för dyslexi och andra svårigheter med skriftspråket. Forskarna är docenter, doktorer och professorer vid olika universitet i Sverige. Samtliga har sedan 90-talet arbetat i det nationella nätverket för dyslexi och läs- och skrivsvårigheter. Samuelsson et al. (2009) uppger att syftet med boken är att ge en bred

inblick i forskning om läs- och skrivsvårigheter. De önskar också att boken ska användas till utbildningar och professioner³ (Samuelsson et al. 2009).

Gustafson i Samuelsson et al. (2009) skriver att fenomenet dyslexi sedan 1900-talet har förklarats på flera olika sätt. En av dessa förklaringar är ”ordblindhet”, vilket innebär svårigheter med syn och visuell perception. Däremot presenterar han forskning⁴ som visat att visuell perception⁵, samt avvikande ögonrörelser hos personer med dyslexi, är en konsekvens av deras lässvårigheter, snarare än en orsak till dem. Han hävdar därmed att begreppet ”ordblindhet” är missvisande och olämpligt att använda. Gustafson (2009) presenterar därefter en äldre version av hur dyslexi har definierats. Definitionen formulerades av World Federation of Neurology år 1968.

En störning som kommer till uttryck i svårigheter att lära sig läsa trots vanlig undervisning, normal intelligens och rimliga socio-kulturella villkor. Dyslexin beror på basala kognitiva störningar, ofta med konstitutionell bakgrund. Gustafson 2009.

Gustafson (2009) skriver att det finns flera problem med definitionen. Bland annat att den inte innehåller någon orsak eller förklaring till dyslexi. Han menar att definitionen inte nämner vilka aspekter av läsningen som är svåra att lära sig eller vilka kognitiva störningar som orsakar dyslexi. Alltså definierar de inte dyslexi utan ger enbart en svag förklaring till hur dyslexi visar sig. Gustafsson menar att anledningen till att definitionen utformats på detta vis är att skilja dyslexi från andra typer av lässvårigheter som kan orsakas av exempelvis miljöfaktorer och låg intelligens. Problemet är att definitionen inte tar hänsyn till att en individ kan ha flera funktionsnedsättningar samtidigt. Ett annat problem, menar Gustafson, är att ordet ”ofta” inte platsar i en definition eftersom den ger för mycket plats till tolkning (Gustafson, 2009).

³ Vilka utbildningar och professioner förtydligar Samuelsson et al. (2009) inte.

⁴ Gustafson (2009) nämner inte vilken forskning han refererar till.

⁵ Perception innebär uppfattningsförmåga.

Gustafson (2009) redogör för ytterligare en definition av dyslexi som formulerats av The International Dyslexia Association (2002). Denna beskriver, till skillnad från den tidigare definitionen orsakerna till dyslexi, men även konsekvenserna som tillkommer.

Dyslexi är en specifik inlärningssvårighet som har neurologiska orsaker. Dyslexi kännetecknas av svårigheter med korrekt och/eller flytande ordigenkänning och av dålig stavning och avkodningsförmåga. Dessa svårigheter orsakas vanligen av en störning i språkets fonologiska komponent, som ofta är oväntad med hänsyn till andra kognitiva förmågor och trots möjligheter till effektiv undervisning. Sekundära konsekvenser kan innefatta svårigheter med läsförståelse och begränsad läserfarenhet, vilket kan hämma tillväxten av ordförråd och bakgrundskunskap. Gustafson 2009.

Gustafson (2009) sympatiserar med ovanstående definition av dyslexi av den orsaken att dyslexi förklaras som en brist i den fonologiska medvetenheten. Han ställer sig emellertid skeptisk till användandet av ordet ”oväntad” eftersom han menar att International Dyslexia Association har missat att förklara att det är brist på kunskap om dyslexins natur som gör avvikelserna oväntad (Gustafson, 2009).

Den tredje och sista definitionen som Gustafson (2009) presenterar, är formulerad av Høien och Lundberg år 2001. Även i denna definition läggs mer fokus på förklaringar men Gustafson nämner den ändå som en definition.

Dyslexi är en störning i vissa språkliga funktioner som är viktiga för att kunna utnyttja skriftens principer vid kodning av språket. Störningen ger sig först tillkänna som svårigheter med att uppnå en automatiserad ordavkodning vid läsning. Störningen kommer också tydligt fram genom

dålig rättskrivning. Denna dyslektiska störning går i regel igen i familjen, och man kan anta att en genetisk disposition ligger till grund. Karaktäristiskt för dyslexi är också att störningen är ihållande. Även om läsningen efterhand kan bli acceptabel, kvarstår oftast rättskrivningssvårigheterna. Vid en mer grundlig kartläggning av de fonologiska färdigheterna finner man att svagheten på detta område ofta också kvarstår upp i vuxen ålder. Gustafson, 2009.

Gustafson (2009) menar att denna definition är innehållsrik och teoretiskt förankrad och att den nämner det han saknat i tidigare definitioner. Bland annat tar definitionen upp orsaker, hur dyslexin ger sig till känna, genetiska faktorer samt att den förekommer på alla begåvningsnivåer och i alla åldrar. Gustafson påpekar att det möjligtvis finns en försiktighet i vissa formuleringar i definitionen. Således drar han slutsatsen att det kan vara nödvändigt eftersom dyslexi är komplext (Gustafson, 2009).

Resterande sidor i boken behandlar enbart dyslexi som en brist i den fonologiska medvetenheten. Aspekter som dyslexins ärftlighet, skillnader mellan flickors och pojkars läsning och pedagogiska utmaningar tas bland annat upp i boken. Utgångspunkten för samtliga områden är teorin om dyslexin som en fonologisk nedsättning. Andra teorier nämns inte.

4.2 Stockholms universitet

I det specialpedagogiska programmet vid Stockholms universitet har vi funnit två kurser som behandlar de tre nationella examensmålen vi utgår ifrån.

- Studenten ska visa fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik.
- Studenten ska visa förmåga att kritiskt och självständigt identifiera, analysera och medverka i förebyggande arbete och i arbetet med att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer

- Studenten ska visa förmåga att kritiskt och självständigt genomföra pedagogiska utredningar och analysera svårigheter på organisations-, grupp- och individnivå (Högskolan Kristianstad, a).

Kurserna heter: *Specialpedagogik som tvärvetenskap (30hp)* och *Specialpedagogens yrkesspecifika kompetenser (30hp)*. I kursen *Specialpedagogik som tvärvetenskap* ska de blivande specialpedagogerna utveckla en kompetens i att identifiera och problematisera samspelet mellan individ och miljö. Studenterna ska utveckla förmågan att skapa goda lärmiljöer och pedagogiska verksamheter för elever i behov av särskilt stöd. Kursen behandlar funktionshinder och villkor för elevers utveckling och lärande. Individuella förutsättningar och funktionshinder i relation till lärmiljöer samt forskningsmetodik och vetenskapsteori. I kursen ingår även verksamhetsförlagd utbildning (Stockholms universitet, a).

I kursen *Specialpedagogens yrkesspecifika kompetenser* ska de blivande specialpedagogerna utveckla en förmåga att utifrån olika teorier och metoder leda olika utvecklingsarbeten, som ska skapa ökade förutsättningar för elevers deltagande och kunskapsutveckling. Studenterna ska dessutom utveckla en ökad förmåga att kritiskt granska samt utveckla olika redskap för att hjälpa elever med svårigheter⁶. I kursen ingår även en verksamhetsförlagd utbildning där fokus bland annat ligger på att observera elever med funktionsnedsättningar, samt samla in åtgärdsprogram (Stockholms universitet, b).

4.2.1 Kurslitteratur

Utifrån våra sökord har vi funnit två relevanta vetenskapliga artiklar i kursen *Specialpedagogik som tvärvetenskap*. Den ena artikeln är skriven på svenska och den andra artikeln är skriven av svenska författare på engelska (Stockholms universitet, a). I kursen *Specialpedagogens yrkesspecifika kompetenser* fann vi ingen litteratur utifrån våra sökord.

⁶ Vilka svårigheter nämns inte.

Dyslexi – En kunskapsöversikt (2007) är en rapport skriven av professor Mats Myrberg vid lärarhögskolan i Stockholm. Rapporten är publicerad av Vetenskapsrådet vars uppdrag bland annat är att främja forskning för pedagoger och deras yrkesverksamhet. Tillsammans med Myrberg har en redaktionskommitté granskat och sammanställt slutsatserna av ett stort antal vetenskapliga studier om dyslexi. Redaktionskommittén består av Ingvar Lundberg, professor vid Göteborgs universitet, Stefan Samuelsson, professor vid Linköpings universitet och Peter af Trampe, docent vid Stockholms universitet (Myrberg, 2007).

Definitionen av dyslexi som Lundberg lyfter fram är framskriven av *Svenska Dyslexistiftelsen*:

Dyslexi är en störning i vissa språkliga funktioner, särskilt de fonologiska, (fonologi avser språkets ljudmässiga form) som är viktiga för att kunna utnyttja skriftens principer för kodning av språket. Störningen ger sig först och tydligast tillkänna som svårigheter att uppnå en automatiserad ordavkodning vid läsning. Men den kommer också tydligt fram genom dålig stavning. [...] Den dyslektiska störningen går som regel igen i släkten, och man har anledning att anta en genetisk disposition som kan medföra neurobiologiska avvikelser. Lundberg, 2007.

Som vi kan se innehåller denna definition även förklaringar till hur dyslexi yttrar sig och hur det kan vara genetiskt. Trots detta ser Lundberg allt som en definition.

Svenska Dyslexistiftelsen skapades 1989 av Curt von Euler, Ingvar Lundberg och Gunnar Lennerstrand. Stiftelsen skapades med tre ändamål: att främja och stödja forskning om dyslexi, sprida kunskap om dyslexi samt att bevaka frågor som rör dyslexi. Myrberg hävdar att den Svenska Dyslexistiftelsen är den viktigaste kraften för att få ut forskningsbaserad kunskap om dyslexi till skolorna i Sverige.

Myrberg (2007) skriver att Hans-Görgen Gjessing (professor i pedagogisk psykologi i Bergen) på 50-talet delade upp dyslexi i typologier. Dessa var bland annat auditiv-, visuell-, emotionell- samt pedagogisk dyslexi. Gjessing ville utföra större projekt på nordisk nivå och hörde därför av sig till bland annat Lundberg. Tillsammans startade de Bergen-projektet. I Bergen-projektet utfördes omfattande screening-undersökningar⁷ på elever i årskurs 2. Undersökningen genomfördes på fyra skolor utspridda i Sverige, Norge och Danmark. I dessa undersökningar ingick prov i stavning, läsning, lärarbedömningar och frågeformulär. Syftet var att få en bedömning av dyslexins utbredning och för att få underlag för diagnostisering av dyslexi. Till en början var Lundberg positiv till Gjessings dyslexitypologi, men efter att ha tillämpat klusteranalytiska⁸ metoder och funnit att grupperingarna av dyslexi näst intill var obefintliga, blev han skeptisk. Lundberg menar att resultaten⁹ skiljde sig åt beroende på vilken metod som användes vid undersökningarna, och riktade istället sin uppmärksamhet mot en fonologisk förklaring av dyslexi eftersom han ansåg den vara mer sanningsenlig. Ett flertal doktorsavhandlingar publicerades med dessa undersökningar som grund. Projektet ledde även till det fortsatta nordiska samarbetet inom dyslexiforskning (Myrberg, 2007).

1998 bildades det Svenska Dyslexinätverket vars syfte var att koordinera den svenska forskningen kring läs- och skrivsvårigheter och för att ge tillfälle att genomföra samarbeten mellan forskare från olika platser. Anledningen till att Svenska Dyslexinätverket skapades var för att koppla samman forskare från hela landet. I nätverket diskuteras forskningsfrågor som uppmärksammas internationellt (Myrberg, 2007). Det svenska dyslexinätverket ska samverka för att vidare studera dyslexi och sprida information och kunskap till utomstående, exempelvis lärare och specialpedagoger.

Myrberg (2007) skriver att beteckningen ordblindhet som lanserades i början av 1900-talet av ögonläkare än idag lever kvar. Myrberg nämner forskaren Frank Vellutino som gjort empiriska undersökningar för att testa ”ordblindhets”-förklaringen. Myrberg belyser också

⁷ En screening-undersökning är en metod för att finna avvikelser.

⁸ En klusteranalys är en metod där resultaten grupperas i ett antal grupper så att enheter som liknar varandra förs till samma grupp.

⁹ Myrberg beskriver enbart att resultaten skiljde sig åt men inte hur.

forskaren Paula Tallal som betraktar dyslexi som ett problem med hörselsinnet. Den magnocellulära hypotesen av professor Stein (Oxford University) presenteras också. Myrberg kritiserar samtliga teorier/hypoteser som inte grundar sig på den fonologiska förklaringsmodellen genom att hävda att senare studier som tillämpat samma metoder fått andra resultat (Myrberg, 2007). På tre av sidorna av boken kritiserar han de visuella-, auditiva- och magnocellulära förklaringsmodellerna av dyslexi. Därefter ges sju sidor till den fonologiska förklaringsmodellen och tjugo sidor till att beskriva pedagogik med en fonologisk inriktning.

Teacher's Perceived Efficacy and the Inclusion of a Pupil with Dyslexia or Mild Mental Retardation: Findings from Sweden (2008) är en studie skriven av Lise Roll-Pettersson vid Stockholms universitet. I studien medverkade 175 pedagoger som fick fylla i tre enkäter med frågor om elevers inkludering i klassrummet. Syftet med studien var att undersöka om det fanns någon skillnad i lärares uppfattningar om inkludering av elever med utvecklingsstörning och elever med dyslexi. Cirka hälften av pedagogerna fick frågor om elever med dyslexi och andra hälften fick frågor om elever med utvecklingsstörning. Slutsatsen som dras är att pedagoger är mer positiva till att inkludera elever med dyslexi i undervisningen jämfört med att inkludera elever med utvecklingsstörning (Roll-Pettersson, 2008).

Roll-Pettersson (2008) redogör inte för någon definition av dyslexi vilket innebär att det inte är möjligt att urskilja om begreppet används ur ett fonologiskt perspektiv eller ett auditiv-, visuellt perspektiv. Begreppet dyslexi förklaras inte, utan används enbart som ett verktyg för att utläsa om pedagogers uppfattning skiljer sig åt vid olika typer av funktionsnedsättningar (Roll-Pettersson, 2008). Det går heller inte att utläsa en förklaring av dyslexi ”mellan raderna”.

4.3 Högskolan Kristianstad

I det specialpedagogiska programmet vid Högskolan Kristianstad har vi funnit två kurser som behandlar de tre nationella examensmålen vi utgår ifrån.

- Studenten ska visa fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik.
- Studenten ska visa förmåga att kritiskt och självständigt identifiera, analysera och medverka i förebyggande arbete och i arbetet med att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer
- Studenten ska visa förmåga att kritiskt och självständigt genomföra pedagogiska utredningar och analysera svårigheter på organisations-, grupp- och individnivå (Högskolan Kristianstad, a).

Kurserna heter: *Specialpedagogiska perspektiv på lärande och utveckling i en skola för alla (30hp)* och *Specialpedagogens uppdrag som handledare och aktör i utveckling av lärmiljöer för alla barn och elever (30hp)*. I kursen *Specialpedagogiska perspektiv på lärande och utveckling i en skola för alla (30hp)* är syftet att den blivande specialpedagogen ska utveckla kunskap om specialpedagogens arbete i relation till elever i behov av särskilt stöd. Detta görs genom att studenterna utvecklar kunskap om det specialpedagogiska kunskapsområdet. Kunskap om lärande och utvecklingsprocesser i en skola för alla ska också utvecklas. I kursen ingår (5hp) verksamhetsförlagd utbildning där studenterna ska utföra grundläggande kartläggningar av lärmiljöer, samt ge förslag på åtgärder på grupp- och organisationsnivå (Högskolan Kristianstad, b).

Det övergripande syftet i kursen *Specialpedagogens uppdrag som handledare och aktör i utveckling av lärmiljöer för alla barn och elever (30hp)* är att studenten ska utveckla kunskaper för att kunna bidra till utveckling av lärmiljöer. Ett annat övergripande syfte är att kunna agera som rådgivare i pedagogiska frågor på organisations-, grupp- och individnivå. I kursen ska studenten få möjlighet att utveckla lärmiljöer och undervisning för elever utifrån deras förutsättningar och behov. De ska även få möjlighet att utveckla sin förmåga att bidra till utveckling av lärmiljöer och undervisning med fokus på särskilt stöd. I kursen ingår (7,5hp) verksamhetsförlagd utbildning (Högskolan Kristianstad, c).

4.3.1 Kurslitteratur

Vid högskolan Kristianstad har vi utifrån våra sökord funnit en relevant bok i respektive kurs. Dessa böcker tar varken upp en definition av dyslexi eller en förklaring av dyslexi. Vi väljer ändå att kort redogöra för dessa böcker eftersom de matchat med våra sökord. Böckerna skulle potentiellt kunna lyfta fram dyslexi eftersom de behandlar andra funktionsvariationer. Däremot är inte dyslexi en av dessa, vilket vi återkommer till i vår diskussion.

Barn med överlappande diagnoser: ADHD, inlärningssvårigheter, Asperger, Tourette, bipolär sjukdom med flera (2016) är skriven av Martin Kutcher doktor i pediatrik¹⁰ och neurologi. Kutcher (2016) skriver om barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och att dessa ofta har flera olika diagnoser. Boken riktar sig till lärare, specialpedagoger och andra som möter dessa barn (Kutcher, 2016).

Diagnoserna Kutcher (2016) redogör för är bland annat ADHD, autism, tourette, asperger och tics. Kutcher (2016) identifierar även andra utmaningar lärare och specialpedagoger kan möta, bland annat ångest, depression och svårigheter med att bearbeta hörselintryck. Varken dyslexi eller läs- och skrivnedsättningar nämns i boken (Kutcher, 2016).

De diagnoser som beskrivs i boken brukar enligt Kutcher (2016) överlappa varandra. Han menar alltså att det är vanligt att elever kan ha flera av dessa diagnoser samtidigt. Däremot påpekar han ingenting om relationen mellan dyslexi och andra funktionsnedsättningar.

Elever med neuropsykiatriska svårigheter, vad gör vi och varför? (2015) är skriven av den svenska psykologen Gunilla Carlsson-Kedall. Carlsson-Kedall driver tillsammans med psykologen David Edfält företaget Provivus vars främsta uppdrag är att utbilda personalgrupper inom förskola och skola. De arbetar för att förenkla och hitta verk samma

¹⁰ En läkare som är specialist i pediatrik är en barnläkare.

strategier i vardagen för elever med neuropsykiatriska svårigheter¹¹ (Elevhälsan). Bokens syfte är bland annat att hjälpa pedagoger att hitta rätt hjälpmedel för elever med neuropsykiatriska svårigheter (Carlsson-Kedall, 2015).

Carlsson-Kedall (2015) skriver att medicinska diagnoser inte hjälper oss att förstå vilken hjälp elever behöver. Därför vill hon hjälpa pedagoger och andra berörda att förstå vilka grundläggande svårigheter som ligger bakom diagnoserna (Carlsson-Kedall, 2015). Boken har både en praktisk och en teoretisk del. Den teoretiska delen förklarar varför de praktiska insatserna hjälper elever med neuropsykiatriska svårigheter. Boken behandlar varken dyslexi eller läs- och skrivsvårigheter (Carlsson-Kedall, 2015).

4.4 Göteborg universitet

I det specialpedagogiska programmet vid Göteborgs universitet har vi funnit två kurser som behandlar de tre nationella examensmålen vi utgår ifrån.

- Studenten ska visa fördjupad kunskap och förståelse inom specialpedagogik.
- Studenten ska visa förmåga att kritiskt och självständigt identifiera, analysera och medverka i förebyggande arbete och i arbetet med att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer
- Studenten ska visa förmåga att kritiskt och självständigt genomföra pedagogiska utredningar och analysera svårigheter på organisations-, grupp- och individnivå (Högskolan Kristianstad, a).

Kurserna heter: *Specialpedagogik - samverkan och individers utveckling (15hp)* och *Specialpedagogik - lärande i ett samhällsperspektiv (15hp)*. I kursen *Specialpedagogik - samverkan och individers utveckling (15hp)* ska de blivande specialpedagogerna diskutera olika teoretiska perspektiv i relation till människans utveckling och identitet i

¹¹ Neuropsykiatriska svårigheter innebär att hjärnan och nervsystemet bearbetar information på ett annorlunda sätt. Vanliga neuropsykiatriska diagnoser är exempelvis ADHD och autism.

lärandemiljöer. Studenterna ska också analysera olika inkluderande och exkluderade processer. Kursen beskriver förebyggande och hälsofrämjande arbete. Detta ska analyseras och problematiseras ur ett inkluderande perspektiv. Kursen behandlar dessutom olika perspektiv på bland annat språkutveckling och särskilt fokus läggs på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och utvecklingsstörningar (Göteborgs universitet, a).

Kursen *Specialpedagogik - samverkan och individers utveckling (15hp)* belyser specialpedagogiska verksamheters utveckling ur ett teoretiskt och internationellt perspektiv. Studenterna ska kunna redogöra för relevant forskning, både nationell och internationell, samt teorier inom det specialpedagogiska forskningsfältet. Studenterna ska även kunna diskutera relevanta teorier inom området. Fokus läggs på inkluderande pedagogiska verksamheter och hur hinder kan förebyggas för elever med svårigheter (Göteborgs universitet, b).

4.4.1 Kurslitteratur

I kurserna vid Göteborgs universitet fann vi enbart en relevant bok utifrån de valda sökorden vilket var i kursen *Specialpedagogik - samverkan och individers utveckling (15hp)*. Boken tar varken upp en definition av dyslexi eller en förklaring av dyslexi. Vi väljer ändå att kort redogöra för denna bok eftersom den matchar med våra sökord.

Språkutveckling och språkstörning hos barn del 2 pragmatik – teorier, utveckling och svårigheter (2013) är skriven av Ulrika Nettelbladt och Eva-Kristina Salameh. Nettelbladt är logoped och professor i logopedi vid Lunds universitet. Salameh är logoped, verksamhetsansvarig vid Språkens hus vid Skånes universitetssjukhus i Malmö samt doktor i medicinsk vetenskap. Boken är den andra delen i serien *Språkutveckling och språkstörning hos barn*. Syftet med boken är att diskutera olika forskningsperspektiv och att ge en översikt över pragmatiska svårigheter hos barn. Författarna skriver att detta länge har efterfrågats. Boken riktar sig främst till logoped, logopedstudenter och specialpedagoger (Nettelbladt & Salameh, 2013).

Nettelbladt och Salameh (2013) utgår från barn med pragmatiska svårigheter vilket innebär att man har svårigheter med det sociala samspelet. De ger även en historisk översikt över hur pragmatiska svårigheter beskrivits och en beskrivning av den pragmatiska utvecklingen från tidig förskoleålder till skolålder. Dyslexi nämns däremot inte (Nettelbladt & Salameh, 2013).

5 Diskussion

I detta avsnitt kommer vi att diskutera våra forskningsfrågor mot bakgrund av det empiriska material vi samlat in i avsnitt 4. Vi kommer även kortfattat redogöra för kurslitteraturen vi funnit relevant vid de olika lärosätena, för att möjliggöra en diskussion om dessa. Vi diskuterar även potentiella konsekvenser av de resultat vi kommit fram till i vår undersökning. Avslutningsvis i avsnitt 5.1 kritiserar vi vårt val av metod i förhållande till resultatet.

Boken som används i det specialpedagogiska programmet vid Umeå universitet är *Dyslexi och andra svårigheter med skriftspråket*. Denna lyfter enbart förklaringen att dyslexi beror på en brist i den fonologiska medvetenheten, och även didaktiska arbetssätt presenteras. Att didaktiska arbetssätt behandlas ser vi som positivt av det skäl att blivande specialpedagoger ges konkreta exempel på arbetssätt med dyslektiska elever i sin utbildning. Boken ingår i kursen *Specialpedagogiska fältet* som behandlar stödstrukturer för elever med funktionsnedsättningar och strävar efter att lyfta fram nationell och internationell forskning.

Böckerna som ingår i kurslitteraturen vid Stockholm universitets specialpedagogprogram är *Dyslexi – En kunskapsöversikt* och *Teacher's Perceived Efficacy and the Inclusion of a Pupil with Dyslexia or Mild Mental Retardation: Findings from Sweden*. Böckerna ingår i kursen *Specialpedagogik som tvärvetenskap* där bland annat funktionshinder i relation till lärmiljöer och forskningsmetodik diskuteras. Som tidigare nämnts förklaras dyslexi i den första boken som att det beror på en brist i den fonologiska medvetenheten. Boken behandlar även dyslexididaktik, vilket vi anser vara positivt av den orsaken att blivande specialpedagoger lär sig hur arbetet med elever med dyslexi kan se ut. Således diskuteras didaktiken enbart ur ett perspektiv. Att ha i åtanke vid detta resultat är att vi inte undersökt samtlig kurslitteratur vid Stockholms universitet, och därför vet vi inte om arbetssätt med dyslexi utifrån andra teorier behandlas. De blivande specialpedagogerna kan också ges denna information via artiklar och andra källor som inte står med i deras kurslitteraturlistor. Däremot utifrån vad vi kan utläsa i denna bok är att enbart en teori presenteras, nämligen att dyslexi beror på en brist i den fonologiska medvetenheten.

Den andra boken som behandlar dyslexi ur ett didaktiskt perspektiv förutsätter att läsaren redan vet hur dyslexi kan definieras eftersom definitionen inte behandlas. Möjligtvis kan denna bok syfta tillbaka till kunskapsöversikten skriven av Myrberg (2007) där en definition och förklaring av dyslexi ges. För att kunna arbeta didaktiskt med dyslexi måste man veta vad dyslexi är.

De böcker som används vid högskolan Kristianstad är *Barn med överlappande diagnoser: ADHD, inlärningssvårigheter, Asperger, Tourette, bipolär sjukdom med flera* och *Elever med neuropsykiatriska svårigheter, vad gör vi och varför?* Den förstnämnda boken ingår i kursen *Specialpedagogiska perspektiv på lärande och utveckling i en skola för alla* där blivande specialpedagoger bland annat ska utveckla kunskap om lärande och utvecklingsprocesser i en skola för alla. Emellertid behandlas inte området dyslexi i denna bok. Den andra boken som nämnts ovan ingår i kursen *Specialpedagogens uppdrag som handledare och aktör i utveckling av lärmiljöer för alla barn och elever* där studenten ska få möjlighet att utveckla lärmiljöer och undervisning för elever utifrån deras förutsättningar och behov. Däremot diskuteras inte dyslexi i boken. Att ha i åtanke är återigen att vi inte undersökt samtlig kurslitteratur vid Högskolan Kristianstad. Däremot utifrån de böcker som matchat våra sökord behandlas varken dyslexi eller arbetssätt med dyslektiker i kurserna. Detta utesluter dock inte att dyslexi inte diskuteras i kurserna.

I specialprogrammet vid Göteborgs universitet används boken *Språkutveckling och språkstörning hos barn del 2 pragmatik – teorier, utveckling och svårigheter*. Denna bok ingår i kursen *Specialpedagogik - samverkan och individers utveckling* som belyser nationell och internationell forskning, samt teorier inom det specialpedagogiska forskningsfältet. Däremot diskuteras inte dyslexi i boken som matchat våra sökord.

I vår undersökning av kurser och kurslitteratur uppmärksammade vi en avsaknad av enskilda böcker om dyslexi vid högskolan Kristianstad och Göteborg universitet på deras specialpedagogiska program. Definitionen av dyslexi i matchande böcker vid Umeå universitet förklarar enbart dyslexi som att det orsakas av en brist i den fonologiska

medvetenheten. I matchande böcker vid Stockholms universitet presenteras fler förklaringar till orsaken av dyslexi, däremot ges den fonologiska förklaringen störst utrymme. Eftersom högskolan Kristianstad och Göteborgs universitet inte behandlar dyslexi i någon av de böcker som matchat våra sökord, kan vi inte utläsa vilken definition av dyslexi som presenteras i deras specialpedagogutbildning. Vid samtliga lärosäten kan dyslexi förekomma i övrig kurslitteratur som vi inte granskat. Därför kan vi inte med säkerhet veta om de definitioner som lyfts fram är de enda som behandlas. Vi kan inte heller anta att de lärosäten som inte definierat dyslexi, i de böcker vi granskat, inte diskuterar dyslexi i annan kurslitteratur.

Samtliga kurser vi undersökt utgår från samma tre nationella examensmål som vi belyst i avsnitt 4. Av den anledningen är det intressant att samtliga kurser vi undersökt skiljer sig åt. Med det i åtanke drar vi slutsatsen att man vid utformandet av kurserna tolkat de nationella examensmålen olika vid samtliga undersökta lärosäten. Detta ser vi i kursplanerna samt i kurslitteraturen. Vid granskning av kurslitteratur noterade vi att kurslitteraturen skilde sig åt de fyra lärosätena emellan. Vi finner det anmärkningsvärt att de utgår från samma nationella examensmål men tolkar dessa olika. Detta medför utifrån vad vi uppmärksammat att dyslexi ges mer eller mindre utrymme vid de undersökta lärosätena. Denna slutsats drar vi utifrån att dyslexi tillägnats en enskild bok vid två av fyra undersökta lärosäten.

Hur definieras dyslexi i specialpedagogers utbildning?

Slutsatsen vi drar i denna studie är att teorin som förklarar dyslexi som en brist i den fonologiska medvetenheten är dominerande (i kurslitteraturen som matchat våra sökord) vid de två lärosäten vi undersökt och funnit en definition av dyslexi. Vi ifrågasätter att enbart en definition presenteras vid Umeå universitet (utifrån våra sökord). Detta eftersom de blivande specialpedagogerna enbart ges ett teoretiskt synsätt i arbetet med dyslektiska elever. Däremot presenterar Stockholms universitet flera förklaringar till orsaken av dyslexi, men en definition av alla förklaringar presenteras inte. Det är enbart den fonologiska definitionen som presenteras. Eftersom boken presenterar flera förklaringsmodeller till dyslexi är det anmärkningsvärt att definitionerna av dessa inte

behandlas. Specialpedagogprogrammet vid Stockholms universitet är det enda lärosäte som presenterar fler förklaringar till vad dyslexi beror på exempelvis auditiv/visuell nedsättning. De ges däremot inte lika stort utrymme som den fonologiska förklaringsmodellen.

Vilka likheter och skillnader finns i framställningen av dyslexi i fyra specialpedagogiska utbildningars kurslitteratur?

I studien har vi urskilt likheter och skillnader gällande kurser och kurslitteratur vid de lärosäten vi granskat. De likheter vi uppmärksammat i granskandet av kurser är att samtliga undersökta lärosäten har två relevanta kurser för vår studie. I kursbeskrivningarna beskrivs att kurserna bland annat ska utveckla studenter i en inkluderande pedagogisk verksamhet samt hur arbetet med elevers svårigheter kan genomföras. Vid samtliga undersökta lärosäten har dyslexi i enskilda böcker i kurslitteraturen varit av ett litet antal, vilket är ytterligare en likhet vi synliggjort. En skillnad som vi uppmärksammat är kursernas utbud av kurslitteratur. Som vi nämnt ovan använder Stockholms universitet och Umeås universitet kurslitteratur tillägnad enbart dyslexi vilket inte Högskolan Kristianstad och Umeås universitet gör.

De likheter vi urskilt i vår analys gällande kurslitteraturen är att både Stockholms universitet och Umeås universitet behandlar ämnet dyslexi i enskilda böcker. En skillnad vi urskilt i analysen är att kurserna som består av liknande innehåll använder olika kurslitteraturer. Vi ställer oss frågande till varför skillnaden mellan de undersökta programmen är så märkbar av den orsak att de utgår från samma nationella examensmål.

Ytterligare en likhet som synliggjorts är mellan högskolan Kristianstad och Göteborgs universitet som framhåller andra funktionsvariationer som exempelvis ADHD, samtidigt som de valt bort att tillägna dyslexi egna böcker. ADHD och andra funktionsvariationer diskuteras vid samtliga lärosäten i enskilda böcker. Av den anledningen är det anmärkningsvärt att högskolan Kristianstad och Göteborg universitet skiljer sig från de andra två universiteterna genom att de valt att inte behandla dyslexi i enskilda böcker i kurslitteraturen. Enligt Ekstrand (2016) har 3–6 % av den svenska befolkningen ADHD

(Ekstrand, 2016). Samtidigt skriver Dyslexiförbundet att 5–8 % av Sveriges befolkning har dyslexi. Att ADHD får större utrymme i de undersökta specialpedagogutbildningarnas kurslitteratur är anmärkningsvärt eftersom båda funktionsvariationerna är ungefär lika förekommande i de svenska klassrummen. Vi funderar på om detta kan bero på att elever med ADHD kan vara mer påtagliga än eleverna med dyslexi. En elev med ADHD kan påverka en klass medan en elev med dyslexi oftast enbart påverkar sig själv. Om fallet är att ADHD prioriteras framför dyslexi anser vi detta vara stötande mot elever med dyslexi eftersom de inte ges likvärdigt stöd, vilket i sin tur inte blir en skola för alla. Att blivande specialpedagoger inte verkar ges en bredare utbildning om dyslexi när 5–8 % av befolkningen har denna funktionsvariation, är problematiskt. Det leder till att många elever förmodligen inte ges de hjälpmedel och stöd de är berättigade till, eftersom kunskap om dyslexi hos lärare och specialpedagoger kan saknas.

I kurslitteraturen identifierades två böcker där ett flertal olika funktionsvariationer presenterades tillsammans, exempelvis ADHD och Asperger. De blivande specialpedagogerna ges alltså i dessa böcker enbart kunskap om att dessa funktionsvariationer kan förekomma tillsammans. Att dyslexi inte tas upp i detta sammanhang är problematiskt eftersom dyslexi också kan förekomma tillsammans med andra funktionsvariationer. Detta utesluter dock inte att de blivande specialpedagogerna ges denna information på annat sätt. Om fallet däremot är att de inte ges information på annat sätt kan det leda till att elever med dyslexi inte uppmärksammas och utreds.

Vi undrar också varför vissa funktionsvariationer ges större utrymme i kurslitteraturen. Detta har vi synliggjort utifrån en granskning av titlarna i kurslitteratur. Kan det vara möjligt att de funktionsvariationer som syns och tar störst plats i klassrummen är de som ges störst utrymme i kurslitteraturen? Om detta är orsaken innebär det att de elever som inte syns och påverkar andra i sina funktionsvariationer inte ges samma förutsättningar till stöd i undervisningen. Lärare och specialpedagoger ska tillsammans verka för en skola för alla, men om alla funktionsvariationer inte ges samma utrymme i kurslitteraturen urholkas konceptet med en skola för alla.

Av intresse är att förstå urvalet av kurslitteratur. Vem/vad bestämmer vad som ska få mer/mindre utrymme i kurslitteraturen? Vid exempelvis Högskolan Kristianstad har många funktionsvariationer tillägnats en egen bok, men dyslexi är inte en av dem. Utifrån vad som synliggjorts är det högskolorna/universitetet själva som har makten att välja den kurslitteratur de anser vara relevant för sin specialpedagogutbildning. Vi är medvetna om att lärare står som ansvariga för kurserna men vi ställer oss frågande till hur läraren väljer ut vad som ska undervisas om. Av det som upptäckts i undersökningen har den Svenska Dyslexiföreningen stort inflytande i kurslitteraturen eftersom mycket forskning som lyfts fram är från medlemmar i föreningen. Här visar sig ett maktförhållande genom att svensk forskning om dyslexi dominerar i den litteratur som matchat våra sökord. Några av huvudmedlemmarna i den Svenska Dyslexiföreningen är Lundberg och Myrberg, som båda under lång tid forskat om dyslexi. Deras forskning och litteratur har påträffats i denna undersökning. När erkänd forskning finns i andra delar av världen ser vi det som problematiskt att tre av fyra undersökta specialpedagogprogram inte verkar lyfta fram det. Dock är vi medvetna om att det kan lyftas fram på andra ställen än i kurslitteraturen men det har vi inte kunnat synliggöra i denna undersökning.

I den kurslitteratur som matchat våra sökord vid de fyra undersökta lärosätena har vi funnit en likhet i de böcker som behandlar dyslexididaktik. Nämligen att de enbart presenterar didaktiken utifrån perspektivet att dyslexi beror på en brist i den fonologiska medvetenheten. Vi tror att det hade varit positivt om övriga förklaringsteorier inte bara hade förklarats, utan även att dessa metoders didaktik hade lyfts fram. På så sätt hade blivande specialpedagoger getts två olika teoretiska metoder som de kan prova i sitt framtida yrke. Alla elever är unika och tar emot olika metoder och arbetssätt på olika vis. Om specialpedagogen besitter flera olika metoder att prova, ser vi detta som gynnsamt för både specialpedagoger, lärare och elever. Detta eftersom eleverna ges större chans att få den undervisning som ger dem störst möjlighet att utveckla sin läs- och skrivförmåga. Enligt Skolverket (2011) ska undervisningen anpassas efter varje elevs enskilda förutsättningar och behov (Skolverket, 2011). Om specialpedagogen besitter flera metoder för arbetet dyslektiska elever kan undervisning anpassas och en likvärdig utbildning uppnås.

5.1 Metoddiskussion

I denna undersökning använde vi oss av sökord för att avgränsa vår studie. Dessa sökord var: *Dyslexi, dyslexia, läs- och skrivsvårigheter, svårigheter* och *difficulties*. Att dessa sökord har påverkat resultatet av vår undersökning råder det ingen tvekan om. I vårt urval av sökord valde vi bort andra potentiella sökord som skulle kunnat gynna vår studie. Dock var vi tvungna att begränsa oss på grund av att den tid vi getts till detta examensarbete inte hade räckt till. En annan möjlighet hade varit att inte använda oss av sökord vid de lärosäten vi undersökt men eftersom vi hade tiden emot oss var vi tvungna att använda sökord. Nackdelen med sökorden är att vi kan missa kurslitteratur som kunde varit relevant för vår studie. Vi kan alltså enbart i vårt resultat dra slutsatser utifrån den kurslitteratur vi undersökt vid de utvalda lärosätena.

Ytterligare en avgränsning vi gjorde i vår undersökning var att matcha titlar på kurslitteratur från de valda lärosätena med våra sökord. Denna avgränsning gjorde vi utifrån bekvämlighetsprincipen, av det skäl att det hade varit svårt att hitta samtlig kurslitteratur från de utvalda högskolorna och universiteten. Eftersom kurslitteratur vid samtliga undersökta lärosäten skilt sig åt har det varit långa listor med kurslitteratur att ta sig igenom. Därför gjordes denna avgränsningen att utgå från kurslitteraturlistorna vid valda lärosäten. Dock kan vårt val påverka undersökningens resultat eftersom övrig litteratur som inte innehåller våra sökord i titlarna kan vara relevant för vår studie. Det innebär att vi inte kan dra några slutsatser att de lärosäten vi funnit, som inte behandlar dyslexi i titlar, inte behandlar dyslexi i utbildningen. Dyslexi kan behandlas i övrig litteratur, artiklar samt PowerPoints av lärare. Dock kan vi inte synliggöra dessa i kurslitteraturen.

Trots denna kritik kunde vi genom denna metod urskilja skillnader gällande de utvalda lärosätenas kurslitteratur. Detta medförde att vi kunde synliggöra att två universitet tillägnade dyslexi en egen bok vilket de övriga två undersökta lärosäten inte gjorde. Vi synliggjorde alltså en skillnad mellan lärosätena som tyder på att de lägger olika mycket vikt på dyslexi. Även om metoden vi valt har brister ser vi ändå positivt på metoden eftersom den har lett oss fram till ett intressant resultat.

Resultaten vi kommit fram till i vår undersökning går inte att generaliseras till att gälla samtliga lärosätens specialpedagogprogram. Resultaten kan inte heller visa att dyslexi inte behandlas vid Högskolan Kristianstad och Göteborg universitet. Det kan däremot ge oss en fingervisning i hur lärosätena står i förhållande till Umeå universitet och Stockholms universitet gällande dyslexi. Metoden vi valde hade kunnat genomföras på andra sätt exempelvis att studera samtlig kurslitteratur. Trots det är vi nöjda med resultaten vi fått utifrån den metod vi valt. Vi anser att metoden vi använt varit lämplig för den undersökning vi gjort trots våra avgränsningar eftersom vi kommit fram till ett intressant resultat.

6 Fortsatt forskning

I denna undersökning påpekar vi att vår grundlärarutbildning enbart utgått från ett perspektiv av dyslexi. Det är snart fyra år sedan vi påbörjade vår utbildning och vi vet att vår utbildning redan gjorts om. Det innebär att det vi ansett oss sakna i vår utbildning kan ha givits mer utrymme i den uppdaterade utbildningen. Med utgångspunkt i vår studie menar vi att ett intressant framtida forskningsprojekt hade varit att undersöka huruvida andra grundlärarprogram i Sverige lyfter fram dyslexi och olika definitioner i sin kurslitteratur. I mån av tid hade en sådan undersökning kunnat göras på samtliga grundlärarprogram i Sverige. En fördel för undersökningen hade varit att granska samtlig kurslitteratur i grundlärarprogrammen, för att öka undersökningens validitet och reliabilitet. För att detta ska kunna genomföras krävs däremot längre tid.

Det hade varit intressant att utföra en diskursanalys i ämnet av det skäl att vi synliggjort hur ett perspektiv dominerar i specialpedagogutbildningen. En relevant fråga hade varit hur de ansvariga lärarna i programmen tänker kring urvalsfrågan.

Källförteckning

Elektroniska källor

- Dyslexiföreningen. [www] <http://www.dyslexiforeningen.se/vad-ar-dyslexi/>. Hämtad 2017-11-13.
- Ekstrand, C. (2016) *Hur vanligt är ADHD?* [www] <http://habilitering.se/adhd-center/om-adhd/fakta-om-adhd/hur-vanligt-ar-adhd>. Senast uppdaterad 2016-08-15. Hämtad 2017-12-16.
- Elevhälsa. *Psykolog; Gunilla Carlsson Kendall* [www] https://www.elevhalsan.se/gunilla-carlsson-kendall_40/gunilla.htm. Hämtad 2017-11-15.
- European dyslexia association. (2014) *Causes of dyslexia*. [www] <http://www.eda-info.eu/causes-of-dyslexia>. Senast uppdaterad 2014-08-11. Hämtad 2017-10-18.
- Göteborgs universitet, a. *Specialpedagogik - samverkan och individers utveckling 15 Högskolepoäng*. [www] <http://kursplaner.gu.se/svenska/SPP200.pdf>. Hämtad 2017-11-15.
- Göteborgs universitet, b. *Specialpedagogik - lärande i ett samhällsperspektiv 15 Högskolepoäng*. [www] <http://kursplaner.gu.se/svenska/SPP100.pdf>. Hämtad 2017-11-14.
- Högskolan Kristianstad, a. *Specialpedagogiskt program - 90hp – Utbildningsplan*. [www] <https://www.hkr.se/program/specialpedagogisktprogram/utbildningsplan>. Hämtad: 2017-10-30.
- Högskolan Kristianstad, b. *Specialpedagogiska perspektiv på lärande och utveckling i en skola för alla (30hp)*. [www] <https://www.hkr.se/kurs/SP117S/kursplan>. 2017-11-13.
- Högskolan Kristianstad, c. *Specialpedagogens uppdrag som handledare och aktör i utveckling av lärmiljöer för alla barn och elever (30)*. [www] <https://www.hkr.se/kurs/SP207S/kursplan>. Hämtad 2017-11-13.
- Morgan, J L. (2016) *Reshaping the role of a special educator into a collaborative learning specialist*. International Journal of Whole Schooling, 12(1), 40-60. [www] <http://www.wholeschooling.net>. Hämtad 2017-12-12.

- Myrberg, M. (2007) *Dyslexi- En kunskapsöversikt*. [www]
https://www.dyslexi.org/sites/default/files/dyslexi_en_kunskapsoversikt.pdf .
Vetenskapsrådets rapportserie 2:2007. Hämtad 2017-11-02.
- Nilsson, L. (2017) *Specialpedagogiskt program – 90hp*. [www]
<https://www.hkr.se/program/specialpedagogisktprogram>. Senast uppdaterad 2017-06-28.
Hämtad 2017-10-16.
- Olimark, L. (2014) *Specialpedagogen*. [www] <http://www.psykologiguident.se/rad-och-fakta/forskola-och-skola/skola/elevhalsan/specialpedagogen>. Publicerad 2014-01-23.
Senast uppdaterad 2017. Hämtad 2017-10-18.
- Roll-Pettersson, L. (2008) *Teacher's Perceived Efficacy and the Inclusion of a Pupil with Dyslexia or Mild Mental Retardation: Findings from Sweden*. [www]
<https://pdfs.semanticscholar.org/17ba/ad1b25af8b6f82843f02a367ef095ee19135.pdf>.
Hämtad 2017-11-02.
- Stein, J. (2014) *Dyslexia: The role of vision and visual attention*. Current developmental disorders report. 267-280. [www]
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4203994/>. Hämtad 2017-10-16.
- Stockholms universitet, a. *Specialpedagogik som tvärvetenskap, 30hp*. [www]
http://www.specped.su.se/polopoly_fs/1.340667.1500555025!/menu/standard/file/Kurslit_%20UQ1SPP_H17.pdf. Hämtad 2017-11-01.
- Stockholms universitet, b. *Specialpedagogens yrkesspecifika kompetenser, 30hp*. [www]
http://www.specped.su.se/polopoly_fs/1.336354.1497360708!/menu/standard/file/Littlista_UQ2SPP_H17.pdf. Hämtad 2017-11-01.
- Umeå universitet, a. *Det specialpedagogiska fältet, 15hp*. [www]
<https://www.umu.se/utbildning/kursplan/6sp038>. Hämtad 2017-10-31.
- Umeå universitet, b. *Specialpedagogiska kunskapsområden, 7,5hp*. [www]
<https://www.umu.se/utbildning/kursplan/6sp024/>. Hämtad 2017-10-31.

Litterära källor

Carlsson-Kedall, G. (2015) *Elever med neuropsykiatriska svårigheter, vad gör vi och varför*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, P et al. (2017) *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (5:e upplagan). Wolters Kluver Sverige AB.

Fouganthine, A. (2012) *Dyslexi genom livet – ett utvecklingsperspektiv på läs- och skrivsvårigheter*. Stockholm university.

Grønmo, S. (2004) *Metoder i samhällsvetenskap*. Malmö: Liber AB.

Gustafson, S. (2009) *Dyslexi och hur det kan definieras*, S. et al. (2009) *Dyslexi och andra svårigheter med skriftspråket*. Stockholm: Natur & Kultur.

Høien, T & Lundberg, I. (2013) *Dyslexi Från teori till praktik*. (2a utgåvan) Natur & Kultur; Stockholm

Kutcher, M. (2016) *Barn med överlappande diagnoser: ADHD, inlärningssvårigheter, Asperger, Tourette, bipolär sjukdom med flera*. Stockholm: Natur & Kultur.

Nettelbladt, U & Salameh, E-K. (2013) *Språkutveckling och språkstörning hos barn del 2 pragmatik – teorier, utveckling och svårigheter*. Lund: Studentlitteratur AB.

Samuelsson, S. et al. (2009) *Dyslexi och andra svårigheter med skriftspråket*. Stockholm: Natur & Kultur.

Skolverket. (2011) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Skolverket.

Svenning, C. (2003) *Metodboken*. Eslöv: Lorentzförlag.

Van Garderen, D, Stormont, M, & Goel, N. (2012) *Collaboration between general and special educators and student outcomes: A need for more research*. Psychology in the schools, 49(5), 483-497. Doi:10.1002/pits.21610.